

Järnbärrarvägen - Bredäng

Stockholm stad

Fladdermusinventering – 2023

Adoxa Naturvård

Adoxa Naturvård

Tel: 0708–804582

E-post: janne.elmhag@adoxanatur.se

Postadress: Villa Skogshall, 641 99 Sköldinge

Hemsida: www.adoxanatur.se

Författare: Janne Elmhag

Foto: Janne Elmhag

2023-08-14

Försättsbladets foto: Belyst trappa mellan Järnbärrvägen och Tankebyggarbacken. Belysningen kan påverka fladdermöss negativt men Nordfladdermus jagar ofta insekter som lockas till gatubelysningen.

Sammanfattning

En fladdermusinventering har genomförts i ett litet lövskogsområde invid Järnbärvägen i Bredäng i Stockholms stad. Tre fältbesök under perioden 27 juni – 11 augusti resulterade i att tre fladdermusarter registrerades – nordfladdermus (NT), dvärgpipistrell och större brunfladdermus. Samtliga fladdermöss i Sverige är fridlysta och skyddade enligt 4§ artskyddsförordningen. Dispens går att söka men ges sällan. I stället är vägen framåt, för exploateringsprojekt, att undvika att utlösa förbud. Detta görs genom att se över projektets lokalisering, göra anpassningar och vidta skyddsåtgärder.

Inledning/bakgrund

I inventeringsområdet pågår sedan en tid planer på att bygga bostäder. En naturvärdesinventering och en fågelinventering har genomförts tidigare. Den här fladdermusinventeringen kan ses som en komplettering till de tidigare inventeringarna. Eftersom alla fladdermöss i Sverige är fridlysta är det viktigt att förbättra kunskapsunderlaget beträffande den ekologiskt viktiga artgruppen fladdermöss. Storstaden Stockholm bostad AB genom Alexander Fagerlund gav Adoxa Naturvård, Janne Elmhag, i uppdrag att genomföra en fladdermusinventering.

Metod

Fladdermusinventeringen genomfördes med ultraljudspejling av flygande djur under tre kvällar/nätter – 27 juni, 31 juli och 11 augusti. Fladdermössens för oss ohörbara frekvenser spelades in med hjälp av en ultraljudsmikrofon kopplad till en dator eller smartphone. Ett program i datorn jämförde sedan de inspelade ljuden med kända ljud från 19 svenska fladdermusarter och det inspelade ljudet kopplades till en av dessa arter. Detektorn är känslig och någon gång kan osannolika registreringar göras. Sådana registreringar bedöms och förkastas om det endast rör sig om enstaka observationer. Mikrofon: Echometer Touch 2 Pro. Mjukvara: Echo Meter Touch Bat Detector.

Beskrivning

Inventeringsområdet utgörs av en östvärd slänt med ädellövskog som fram till 1960 -talet var ett skogsbryn mellan den skogsklädda bergshöjden i väster och åkermarken i öster. Därefter tog bostadsbyggandet fart och endast en smal skogsremsa lämnades. Det är den skogen som omfattas av den här inventeringen.

Inventeringsområdet utgörs av en ädellövskog i brant östsluttning mot Järnbärvägen. Berget går i dagen här och var och marken är bitvis mycket blockig. Trädskiktet utgörs av medelålders ek med inslag av enstaka något äldre träd. Flera av ekarna är senvuxna och krumma. Hålträd förekommer sparsamt och riktigt grova träd saknas. Bland övriga ädellövträd märks lönn, fågelbär, några unga askar och enstaka unga plantor skogsalm. Ett parti med gammal gran växer centralt i området. Här och var växer sälgar varav flera har hackmärken efter större hackspett. Enstaka tallar har nått en ålder över 150 år. Död ved av olika trädslag förekommer sparsamt i form av lågor, torrträd och enstaka högstubbar. Buskskiktet är artrikt med många bärande arter och präglas av närheten till planteringar och

trädgårdar. Häggmispel, äkta fläder, måbär, nyponros, spärroxbär, eldtorn, snöbär är några exempel. Området smalnar av mot söder där buskskiktet bitvis också tättnar och inslaget av asp och vårtbjörk ökar.

I det luckiga träd- och buskskiktet trivs insekter och därmed erbjuds fladdermöss lämpliga jaktmarker. Nyligen har ett antal träd i områdets centrala del fällts av oklar anledning och påtagligt förändrat trädskiktet.

Resultat

Art	27 juni	31 juli	11 augusti	Totalt
Nordfladdermus (NT)	5	1		6
Dvärgpipistrell	1	1	8	10
Större brunfladdermus	6		1	7
Temperatur	16	15	13,5	
Molnförhållanden	Klart	Mulet	Mulet	
Vind	Svag vind	Vindstilla	Svag vind	
Nederbörd	Ingen	Ingen	Ingen	
Besökstid	21:50 – 22:30	22:15-22:50	21:35-22:05	
Störning*	Belysning	Belysning	Belysning	
Tabell. Antalet observationer i tabellen är troligen ofta av samma individ. Siffran bör därför ses som ett mått på aktivitet snarare än på populationens storlek.				

*Belysningen längs Järnbärvägen, längs delar av Tankebyggarbacken och längs med trappan mellan Järnbärvägen och Tankebyggarbacken kan påverka fladdermusaktiviteten negativt. Men vissa fladdermöss, nordfladdermus till exempel, jagar ofta insekter som lockats till gatlyktornas sken.

Faktaruta

Rödlistans kategorier:

LC = Livskraftig

NT = Nära hotad

VU = Sårbar

EN = Starkt hotad

CR = Akut hotad

RE = Utdöd (Nationellt)

S = Signalart enligt Skogsstyrelsen. Där signalarter förekommer är chansen stor att det finns höga naturvärden och att det förekommer sällsynta och hotade arter. Ju fler signalarter som förekommer tillsammans desto högre naturvärden signalerar de.

- Nordfladdermus (NT, F)** Nordfladdermus är vår vanligaste fladdermusart och bred i sitt biotopval. Den förekommer i de flesta miljöer till exempel i lövskogen vid Järnbärarvägen. Den vilar gärna i ihåliga träd men bildar bara kolonier i hus. Den jagar ofta insekter som lockats till gatlyktor.
- Större brunfladdermus (F)** Större brunfladdermus flyger vanligtvis högt och långt. Den har noterats överflygande under inventeringen och den kan utnyttja skogsområdet för vila och födosök.
- Dvärgpipistrell (F)** Dvärgpipistrell är en av våra vanligaste fladdermusarter och den utnyttjar områdets bryn och gläntor för födosök (insektsjakt) och kan utnyttja eventuella hålträd för vila och yngelkolonier.

Artportalen

Inga fladdermöss från inventeringsområdet finns registrerade i Artportalen. Men norr om inventeringsområdet och järnvägen finns uppgifter från 2022 om förekomst av ovanstående tre arter plus brunlångöra (NT), mustaschfladdermus/tajgafladdermus och gråskimlig fladdermus. Se kartan nedan. Även i den närbelägna Skärholmsdalen förekommer flera olika fladdermusarter enligt Artportalen.

De gula prickarna representerar registrerade fladdermöss av flera olika arter enligt Artportalen. Inventeringsområdet är rödmarkerat.

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen (2007:845) implementerar EU:s art- och habitatdirektiv (92/43/EEG) och fågeldirektivet (79/409/EEG) i svensk lag. Artskyddsförordningen har sitt ursprung i 8 kap. miljöbalken, och ska även betraktas som en precisering av de allmänna hänsynsreglerna enligt 2 kap. miljöbalken (MÖD 2013:13).

Enligt de förändringar som genomförts i artskyddsförordningen görs från och med 1 oktober 2022 vissa undantag för fåglar. Fåglarnas fridlysning regleras även fortsättningsvis i 4 § där undantagen formuleras medan fridlysning av övrigt vilt, till exempel fladdermöss, regleras i 4a §.

Paragraf 4a innefattar övrigt vilt, exempelvis fladdermöss, och inga förändringar jämfört med tidigare skrivningar i 4 § har gjorts. Det vill säga alla vilt förekommande fladdermöss är numer skyddade i Sverige enligt 4a § artskyddsförordningen. Skyddet är utformat som ett strikt skydd, det vill säga, det finns ingen rimlighetsavvägning mellan olika intressen.

Enligt 4a § artskyddsförordningen är det förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen
4. skada eller förstöra djurens fortplantingsområden eller viloplatser.

Med avsiktligt avses att en verksamhetsutövare är medveten om konsekvenserna för skyddade arter, men genomför verksamheten ändå, oavsett verksamhetens syfte.

Det innebär att en plan eller ett projekt som riskerar att påverka en lokal population av en eller flera arter måste utformas så att ingen påverkan uppstår på den lokala populationen. Det kan göras till exempel genom att skapa ersättningsmiljöer för förstörda livsmiljöer. I områden där fladdermöss stadigvarande uppehåller sig betyder det att det förutom fortplantningsområden (koloniplatser) även skall finnas tillräcklig mängd födosökslokaler, viloplatser och kopplingar till omgivande fladdermuslokaler för att arten på sikt ska kunna finnas kvar med samma populationsstorlek som i nuläget.

4 § 4 punkten artskyddsförordningen ger ett skydd till fortplantningsområden och viloplatser (dvs livsmiljöer) och gäller oavsett avsiktlighet. Skyddet av livsmiljöer gäller hela året, även då djuren inte uppehåller sig där, så länge livsmiljöerna håller en viss kvalitet och utnyttjas regelbundet. För att avgöra var gränsen går för skada på en livsmiljö, bedömer man den kontinuerliga ekologiska funktionen för de skyddade arter som nyttjar livsmiljön. Om den kontinuerliga ekologiska funktionen kan upprätthållas, innan, under tiden och efter genomförda åtgärder, nås aldrig gränsen för skada.

En förbjuden verksamhet enligt 4a § artskyddsförordningen, är en som försvårar upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus eller försämrar möjligheterna för arten att nå gynnsam bevarandestatus. Om en verksamhet inte påverkar bevarandestatus negativt är verksamheten inte förbjuden.

Dispens från 4a § går att söka enligt 14 §. Men kraven i 14 § är mycket stränga och ett av kraven för att bevilja dispens är att bevarandestatus inte får påverkas negativt. Det innebär att om en verksamhet påverkar bevarandestatus negativt, så utlöses förbud och dispens är omöjligt att få, men om bevarandestatus inte påverkas negativt, utlöses inte förbud och ingen dispens behövs. Dispensansökningar är därför sällan aktuella. I stället är vägen framåt, för exploateringsprojekt, att undvika att utlösa förbud. Detta görs genom att se över projektets lokalisering, göra anpassningar och skyddsåtgärder.

Slutsatser och diskussion

Tre av de absolut vanligaste fladdermusarterna noterades i området under inventeringen. Det visar att området hyser någon eller några egenskaper som attraherar fladdermöss – förekomst av insekter nog är den viktigaste trots att tillgången sannolikt är begränsad.

Att inte fler fladdermusarter tycks uppehålla sig i området kan ha många orsaker – området är litet och kraftigt kringskuret av vägar och byggnader, grova hålträd saknas, andra lämpliga yngel- och övervintringsplatser saknas, vatten saknas vilket begränsar tillgången på insekter i området. Områdets långsträckta form gör att det i sin helhet utsätts för negativa kanteffekter. Det vill säga att belysning, trafikljud och ljud och ljus från annan mänsklig aktivitet når långt in och berör hela arealen till nackdel för fladdermöss.

Kartan i bilaga 1 ger en förenklad bild över fladdermusaktiviteten i området så som den registrerades under inventeringen. Fladdermöss är rörliga djur och förekommer på de flesta platser inom inventeringsområdet. I synnerhet större brunfladdermus flyger högt och långt men även de andra förekommande arterna är svåra att begränsa geografiskt i ett så litet område som det här vid Järnbärrvägen. På grund av få lämpliga träd för vila och yngelkolonier samt avsaknaden av vatten i området finns det anledning att tro att fladdermössen huvudsakligen utnyttjar inventeringsområdet för födosök.

Referenser:

Artskyddsutredning 2023, Lövholmen – fåglar och fladdermöss, Adoxa Naturvård, 2023

Inventering av fladdermöss vid Lövholmen, Stockholms stad, Intern delrapportering av projektets första fas, Granskningsversion, Ekologigruppen 2019-06-24

Järnbärrvägen, Bredäng, Stockholm stad, Fågelinventering, Adoxa Naturvård, 2023

Den nya nordiska floran, Mossberg, Stenberg, Wahlström & Widstrand, 2003

Signalarter – indikatorer på skyddsvärd skog, Nitare m fl, Skogsstyrelsens förlag, 2000.

Skyddsvärd skog – Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning, Nitare J, Skogsstyrelsen 2019.

Rödlistade arter i Sverige, Gärdenfors, U. ed. ArtDatabanken, SLU, Uppsala 2020.

ArtDatabanken (2019a). Utdrag ur analysportalen: 2022-06-06.

Biologiska inventeringsnormer, 1978, Naturvårdsverket

Bedömning av naturvärden som underlag för detaljplanering. 2018-12-11. Gärdenfors U.

Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser. Handbok 2009:2. Utgåva 1. Naturvårdsverket april 2009.

www.artportalen.se

<http://artfakta.artdatabanken.se>

<http://www.google.com/earth>

<https://kartor.skogsstyrelsen.se/kartor/>

<https://historiskakartor.lantmateriet.se>

Bilagor

1 Karta – fladdermusaktivitet

Bilaga 1

Karta – Fladdermusaktivitet

